

Hämeenlinnan kaupungin
perhepäivähoitajille suunnattu
Ilmaisun monet muodot
materiaalisalkku

“Taide on ihmeellinen asia. Jokainen näkee siinä mitä voi ja juuri se onkin tarkoitus.”

- Tove Jansson

Materiaalisalkun sisällysluettelo:

Alkusanat.....	3
Toiminta ideoita eri oppimisympäristöihin.....	4
Musiikki	8
Sadutus.....	15
Ideoita salkun välineiden hyödyntämiseen	17
Litteet:	21
Lähteet:	49

Alkusanat

Tämän materiaalisalkun sisällön tavoitteena on antaa ideoita ja näkökulmia ilmaisun eri muotojen toteuttamiseen perhepäivähoidossa. Materiaali on syntynyt opinnäytetyön tuloksena keväällä 2023 Hämeenlinna kaupungin perhepäivähoitajille. Materiaalisalkku pohjautuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) Ilmaisun monet muodot oppimisen alueeseen. Sen suunnittelussa ja materiaalien kokoamisessa on huomioitu Hämeenlinnan kaupungin perhepäivähoitajille tehdyn alkukartoituskyselyn kautta esille tulleet toiveet ja tarpeet. Toiminta ideoissa yhdistellään luovasti ilmaisun eri osa-alueita keskenään.

Keskeisessä osassa on taidekasvatus, joka liitetään kokonaisvaltaisesti Ilmaisun monet muodot oppimisen alueeseen. Taidekasvatuksen näkökulmasta materiaalisalkku rohkaisee niin varhaiskasvattajaa kuin lastakin taiteelliseen ilmaisuun. Lapsen taiteellisen ilmaisun tukemisella on yhteys lapsen osallisuuden toteutumiseen, sillä kaikessa lapsen taiteellisessa ilmaisussa ilmenee lapsen oma ääni. Taidekasvatus rikastaa lasten mielikuvista ja luovaa ajattelua, jonka myötä taidepedagogiikalla on aina yhteys lasten leikkiin, mielikuviiin ja tarinallisuuteen.

Materiaalin suunnittelussa on huomioitu Hämeenlinna kaupungin perhepäivähoidon hankinnat, jotka olivat metsä ja viidakko aiheiset käsinuket, pöytäteatteri sekä tunnetaito- ja vuorovaikutuskortit. Lisäksi materiaalisalkkua täydennetään työelämäkumppanin toimesta esimerkiksi laulukirjoilla sekä jooga- ja laulupusseilla.

Materiaalisalkun materiaali sisältää QR-koodeja, joidenka tarkoituksena on helpottaa ja nopeuttaa esimerkiksi laulujen löytämistä. Niiden avaaminen onnistuu esimerkiksi tabletin tai puhelimen avulla.

Materiaalin asettelussa on pyritty huomioimaan materiaalin hyvä tulostettavuus. Toiminta ideat ja muut materiaalit voi halutessaan laminoida erikseen, jolloin niiden mukaan ottaminen ja hyödyntäminen eri oppimisympäristöissä on helppoa.

Materiaali koostuu neljästä eri osasta:

1. Eri oppimisympäristöihin soveltuvista toiminta ideoista
2. Musiikillista ilmaisua tukevasta materiaalista
3. Materiaalisalkkuun sisältyvien välineiden käyttöön liittyviä ideoita, jossa keskeisessä osassa draama, käsinuket ja tunnetaidot
4. Sadutus osan, jossa annetaan ideoita sadutukseen

Lopussa olevat liitteet sisältävät riimejä ja syksyisiä loruja sekä tulostettavat tunnetaitokortit.

Toiminta ideoita eri oppimisympäristöihin

Papunet: Elena Chebannaia

Eläinpantomiimi

Yksi lapsi kerrallaan tulee aikuisen viereen, aikuinen kuiskaa lapselle mitä eläintä hänen tulee näyttellä, muiden tehtävänä on arvata.

Ennen näyttelyä sanotaan loru:

Jänö laukkaa laputtaa (tehdään käsillä jänisjuoksua)

Tikka puuta koputtaa (koputetaan kämmeneen)

Orava käpyä nakertaa (syödään käpyä)

Kukas se tuolta tallustaa (ihmettely kädet)

Lähde: Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](#)

Metsätaideteokset

Tarvitset kännykän tai tabletin kuvaamista varten.

Tehdään kepeistä kehykset taideteokselle maahan. Kootaan luonnon materiaaleista omat taideteokset.

Otetaan kuva teoksista.

Lähde: Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](#)

Aarrearkku

Tarvitset: maahan piirretty tai rakennettu aarrearkku.

Piirrä tai rakenna lasten kanssa aarrearkku maahan (myös sovittu paikka voi olla aarrearkku esim. hiekkalaatikko, iso kivi).

Kerätkää aarrearkkuun erilaisia aarteita, jokainen saa tuoda oman aarteen.

Aarteita voidaan kerätä myös esim. värin, muodon tai tuntuman perusteella.

Tutkitaan aarteita yhdessä.

Lähde: Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](#)

Tunnustellen

Pyydä lasta pitämään kädet selän takana.

Anna lapselle käsiin jokin metsästä löytyvä asia.

Yritetään käsillä tunnustellen tunnistaa, mikä tämä asia on.

Voidaan tehdä pareittain tai yksitellen ohjaajan kanssa, jolloin muut lapset saavat valita tutkittavan asian ja antaa tarvittaessa vinkkejä.

Sovellusidea pienille:

Kerätään käpyjä, sammalia, havuja yms. pussiin.

Lapset saavat vuorotellen laittaa kätensä pussiin ja tunnistaa koskettelemalla jotain ja sen jälkeen näyttää muille.

Lähde: Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](#)

Soittimia

Millaisia soittimia löydät luonnosta?

Taputetaan kiviä yhteen, hangataan käpyä ja keppiä, heilutetaan kuivaa lehtikimppua, koputellaan kepillä puuta, kiveä kalliota...

Lähde: Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](#)

Valokuvasuunnistus

Valmistele leikki ottamalla valokuvia kännykällä puistosta löytyvistä asioista.

Kerääntykää piiriin.

Näytä kännykästä yksi ottamasi puistokuva kuva kerrallaan.

Lapsien tehtävä on etsiä kuvan mukainen paikka ja juosta sen luo.

Tutkikaa paikkaa yhdessä.

Lähde: Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](#)

Pehmolelun/käsinuken seikkailu

Tarvitset: pehmolelun, kännykän, kynää ja paperia

Valitkaa yksi pehmolelu lasten kanssa yhdessä.

Valokuvatkaa lelu erilaisissa paikoissa ja keksikää yhdessä satu, mitä se teki eri paikoissa.

Kirjoita ylös lasten keksimä satu ja lukekaa se, vaikka päiväuniatuna.

Ottakaa videota lelun seikkailuista, katsokaa video myöhemmin ja anna lasten kertoa videoista satua lisää.

Lähde: Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](#)

Sammakot ja Kurki –leikki.

Leikissä aikuinen on kurki, joka etsii suolla sammakoita eli lapsia. Lasten tulee olla liikkumatta, jotta kurki ei löydä heitä. Perustuu peili -leikkiin.

Vinkki: Leikkiä voi soveltaa esimerkiksi erilaisiin satuihin, kuten Hannuun ja kerttuun

Lähde: Ilmaisun iloa 2022

Pihlajanmarja –nauhat

Tarvitset: lankaa ja tylpän neulan tai rautalankaa
Pujotelkaa pihlajan marjoja lankaan ja ripustakaa kuivumaan.

Jähmettyneet tunteet

Leikkijät kävelevät rauhallisesti ympäri leikkitilaa, taustalla soi hiljainen musiikki. Musiikki pysäytetään ja leikinohjaaja sanoo jonkin tunnetilan (viha, ilo, tyytyväisyys jne.). Leikkijät jähmettyvät tunnetta esittäväksi patsaaksi. Muihin leikkijöihin ei saa koskea, tarkoituksena on kuvata tunnetta omalla vartalolla ja ilmeellä.

Lähde: leikkipäivä [SATA LEIKKIÄ - Leikkipäivä \(leikkipaiva.fi\)](https://www.leikkipaiva.fi/)

Musiikki maalaus

Lattialle levitetty iso paperi, maalatut jalat ja musiikki ovat elämys lapsille. Lapset saavat maalata jalkojen liikkeitä, silloin kun musiikki soi. Kun musiikki loppuu, pitää pysähtyä. Samaa voi kokeilla käsillä pöydän päällä.

Lähde: Varhaista-aikaa [Varhaista Aikaa - Varhaiskasvatuksen Aikaa: Ilmaisun monet muodot - Eri ilmaisujen yhdistäminen \(varhaista-aikaa.blogspot.com\)](https://www.varhaista-aikaa.fi/)

Mielikuvituspallo

Leikkijät istuvat tai seisovat piirissä. Leikinohjaaja valitsee, kenelle haluaa heittää mielikuvituspallon. Hän sanoo "Tämä on pingispallo" ja heittää pallon jollekin. Pallon vastaanottaja jatkaa sanomalla esim. "Tämä on posliinilautanen" ja heittämällä sen jollekin. Mielikuvituspalloa heitellään, kunnes jokainen on saanut sen ainakin kerran. Kiinniottajan reagointiin vaikuttaa se, mikä hänelle pallona heitetään.

Lähde: leikkipäivä [SATA LEIKKIÄ - Leikkipäivä \(leikkipaiva.fi\)](https://www.leikkipaiva.fi/)

Musiikki

Papunet: Sclera

Laulutaulu (Liite 1):

Laulutauluun on kerätty erilaisia lauluja, jotka soveltuvat niin pienille kuin isoimmillekin lapsille. Laulutaulu toimii myös kommunikoinnin välineenä, joka mahdollistaa pienemmänkin lapsen osallisuuden huomioimisen laulun valitsemisessa.

Lauluihin pääset Qr-koodin avulla, puhelimen kameraa apuna käyttäen.

Laulukortit (Liite 2):

Laulukortit sisältävät erilaisia syksyisiä lauluja, jotka on helposti otettavissa mukaan puistoon tai metsäretkelle.

Musiikkiliikunta tunteiden mukaan:

Miltä tunteet näyttävät?:

- Lähdetään liikkumaan valitsemanne musiikin tahtiin.
- Otetaan tunteiden nimeämisen avuksi kortit (esim. Mieli ry:n tunnekortit)
- Mietitään yhdessä, kuinka tunteen mukaan liikutaan (Ilmeet, eleet ja liikkeet)
- Kun musiikki alkaa lähdetään liikkumaan tunteen lailla.

Vinkki: Voidaan myös valita erilaisia musiikkeja, jotka ilmentävät tietynlaista tunnetta

Miltä tunteet kuulostavat?:

- Otetaan esille erilaisia soittimia
- Lapset valitsevat soittimista mieleisen soittimen, joka voi olla myös luonnosta
- Mietitään miltä erilaiset tunteet voisivat kuulostaa ja mikä soitin äännellään kuvaisi tunnetta

Vinkki: Voidaan ottaa myös ilman soittimia, jolloin voidaan laulaessa vaihtaa tunnetta ja miettiä kuinka eri tunnetiloissa voisi laulaa (iloinen-ryhdikkäästi, hymyillen, surullinen-alakuloisesti ja hiljaa sekä vihainen- naama kurtussa ja kädet puuskassa)

Papunetin Musavisa:

Tehtävänä on kuunnella erilaisia soittimia tai tunnistaa soittimia.
Pääset tarkastelemaan Papunetin musavisaa QR-koodin kautta.

Musiikkia kehonosista:

Tarvitset: tabletin

Kokeilkaa, millaisia ääniä saatte aikaan omilla kehoillanne. Äänittäkää erilaisia ääniä. Lopuksi kuunnelkaa äänitteet, muistelkaa ja arvuutelkaa mitä kehonosaa "soittamalla" mikäkin ääni on syntynyt.

Vinkki: Yhdistää laulu ja kehonsoittimet ja äänittäkää sitä. Kuunnelkaa äänite.

Musiikkihetki luonnossa:

Halutessasi voit hyödyntää valmista lauluhetken runkoa, joka sisältää QR-koodeja lauluihin (youtube).
Voitte myös liikkua ja tanssia musiikin mukaan esimerkiksi huiveja hyödyntäen.

Lauluhetki runko:

Tarvitset: orava -käsínukke, laulukortit, soittimet (rytmisoitin, kehonsoitin tai soitin luonnosta)

Aloitus:

- Kiva kun oot täällä -laulu

- Jumppa:

Peikkolan aamujumppa -Fröbelin palikat
Kesto 1.42

Jumppavenytykset –Ti-Ti Nalle
Kesto 1.30

Uuden opettelu:

- Pienen pieni sade (Siinan taikaradio)
Kesto 1.41

Liikunnallinen osuus:

- Pompin pompin kuralätäkössä -laulu

Tuttuja laulua:

-Lapsille tuttuja lauluja

Soittaminen:

- Soitetaan ja lauletaan (sataa, sataa ropisee -laulu)
- Soitetaan musiikin tahdissa (Siinan taikaradio – Pienen pieni sade)

Lopetus:

- Suljen ihanan soittorasian –laulu

Laululeikkejä

Siinan taikaradio: Pienen pieni sade (laulutaulussa)

1. Pienen pieni sade tanssii pihanurmikolla.
Pienen pieni sade tanssii pihanurmikolla.
2. Suuren suuri sade pomppii vesilammikossa.
Suuren suuri sade pomppii vesilammikossa.
3. Pienen pieni mato tanssii pihanurmikolla.
Pienen pieni mato tanssii pihanurmikolla.
4. Suuren suuri jänis pomppii vesilammikossa.
Suuren suuri jänis pomppii vesilammikossa.

Laululeikki: Soita sormilla sadetta pöytään tai lattiaan vuoroin hiljaa, vuoroin voimakkaasti. Voitte myös liikkua laulun sanojen mukaan.

Vinkkejä: erilaiset taputus kädet, hiljainen-voimakas, pieni-suuri, Kehonsoittimet, liikutaan kuin hiljaiset ja voimakkaat vesipisarot tai keksikää oma tanssi lauluun.

Lähde: Siinan taikaradio 2017

Siinan taikaradio: Sade(laulutaulu)

Sataa, sataa aina aina vaan, sateen ropinan kaikki kuulla saa.

Sataa sataa aina aina vaan, katollakin pisarat tanssii taas.

Kuule kuinka sade näin rummuttaa,

ra-ta-ta-ta tam-tam-tam-tam-taa.

Kuule kuinka sade näin rummuttaa,

ra-ta-ta-ta tam-tam-tam-tam-taa.

Virtanaan, vesi valuu vaan.

Virtanaan, vesi valuu vaan.

Laululeikki: Soitetaan sadetta esim. lattiaan, sateenvarjoon, ämpäriin. Soita sanarytmissä eli niin kuin suu sanoo.

(ra-ta-ta-ta tam-tam-tam-tam-taa)

Kädet kulkevat virtaavan veden lailla

(Virtanaan, vesi valuu vaan)

Vinkki: Voidaan laulaa piirissa tai jonossa, jolloin lapset voivat toistensa selkään tehdä hellästi pisaroita ja veden virtaamista.

Lähde: Siinan taikaradio 2017

Siinan taikaradio: Siili Severi (laulutaulu)

1. On yksinäinen siili Severi. Hei, mennään hälle juttukaveriksi!

Mut ensin täytyy vähän kertoa siilin ulkomuodosta:

Siilillä (siilillä) selässänsä on (selässänsä on) paljon (paljon) piikkejä (piikkejä).

SIILI SEVERI!

2. On yksinäinen siili Severi. Hei, mennään hälle juttukaveriksi!

Mut ensin täytyy vähän kokeilla, siilin lailla suhista:

Shhh, Shhh, Shhh...

SIILI SEVERI!

3. On yksinäinen siili Severi. Hei, mennään hälle soittokaveriksi!

Mut ensin täytyy vähän kokeilla, siilin lailla taputella:

(rytmitoistoja taputellen)

SIILI SEVERI!

4. On yksinäinen siili Severi. Hei, mennään hälle laulukaveriksi!

Mut ensin täytyy vähän kokeilla, siilin lailla laulella:

Lal, lal, laa...

SIILI SEVERI!

5. On yksinäinen siili Severi. Hei, mennään hälle jumppakaveriksi!

On siili Severi sun kaveri. Hän tahtoo sut jumppakaveriksi!

Hei tule tänne mukaan vaan, siilin kanssa jumppaamaan:

(jumppaliiketoistoja)

SIILI SEVERI!

Laululeikki: Säestä laulua taputtaen kaksi kertaa reisiin ja kaksi kertaa kädet yhteen sekä toista kaikuna suhina-, rytm-, melodia- ja liiketoistot.

Lähde: Siinan taikaradio 2017

Punasaappaat (Suomalainen kansanlaulu)

Punasaappaat ostin kullallein,

nyt hän tanssii kevein askelein,

Punasaappaat rikki mennä saa,

kultaani en voi mä unhoittaa.

Punasaappaat ostin kullallein,

nyt hän tanssii kevein askelein.

Hei!

Leikki: Taputetaan käsiä yhteen ja reisiin.

Unhoittaa sanalla viedään kädet ylös taputuksella.

Taputetaan käsiä jälleen yhteen ja reisiin.

Hei! Sanalla lyödään kädet voimakkaasti yhteen

pään yläpuolella!

Vinkki: Vaihtakaa punasaappaat esimerkiksi kumisaappaisiin

Lähde: Eläköön leikki. Perinne leikit ry 2015

Lapset työssä

1. Nyt on lapset työssä kaikki; astioita pesee Maikki,
Kerttu kirnuaapi voita, Kalle kuorii perunoita,
Pekka paikkaa rukkasia, Katri kastaa kukkasia.
(Pyöritellään käsiä)
(Kirnutaan voita ja kuoritaan perunoita)
(Paikataan rukkasta ja kastetaan kukkasia)
2. Paavo kantaa pesään puita, Liisa toimii töitä muita,
Vappu pyyhkii vauvan nenää, vauva tekee täyttä tenää,
Pirkko pyörii kaikkein tiellä - onpas touhua nyt siellä.
(Kannetaan puita rinnalla)
(Taputellaan nenää)
(Pyöritään)

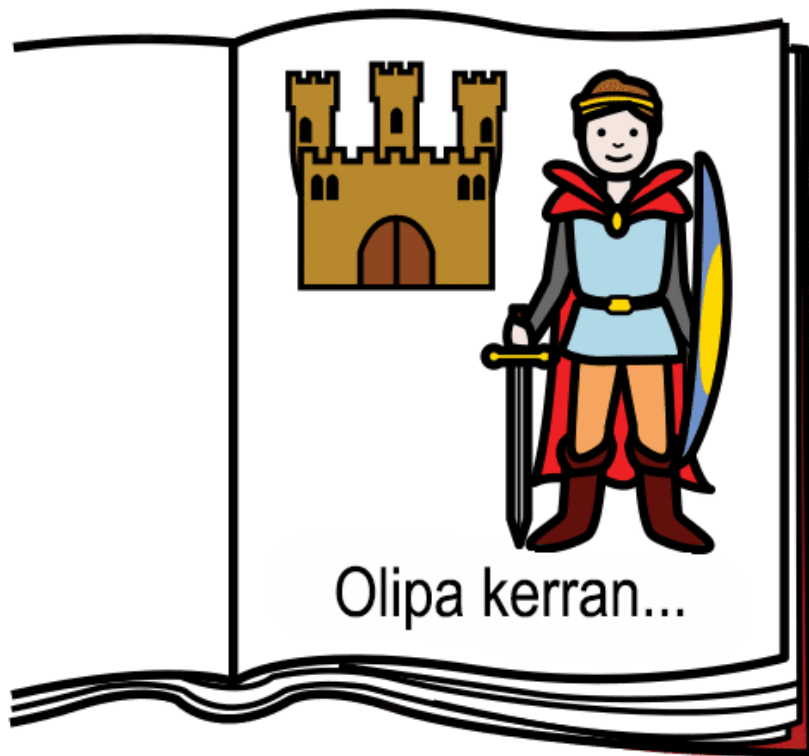
Vinkki: Voidaan hyödyntää myös loruleikin muodossa

Lähde: Kas metsämökin ikkuna. Laululeikkejä lapsille

Soittorasias

Suljen ihanan soittorasian,
kierrän lauluni kippuraan.
Muiston mukavan taskuun taputan,
siihen saakka kun tavataan.
Kiitän, kumarran, niaan, vilkutan, pian taas yhdessä lauletaan.

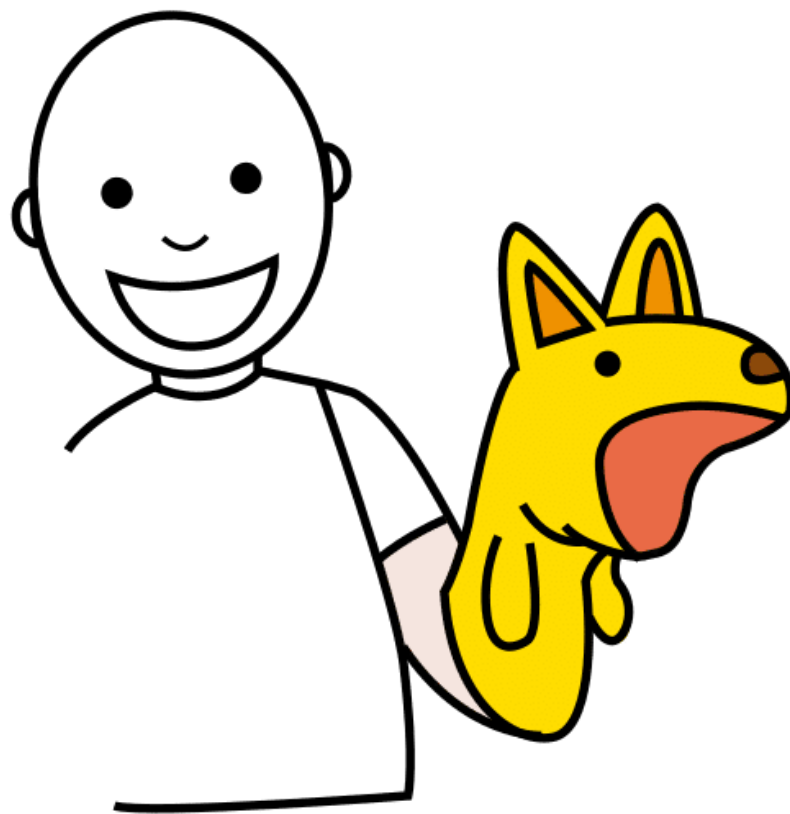
Sadutus

Papunet: Sergio Palao / ARASAAC

Ideita salkun välineiden hyödyntämiseen

(Käsinuket, tunnekortit..)

Papunet: Sergio Palao / ARASAAC

Draamallisia työtapoja perhepäivähoitoon

Draamallisen toiminnan tavoitteena rohkaista lapsia sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun.

Käsinukke pedagogisena välineenä:
('norsu, leijona, kirahvi, pöllö, kettu ja orava)

Käsinuken käyttö:

- Käsinuken käyttäjän on tärkeää katsoa nukkea ei lasta.
- Käsinuken nostamista omien kasvojen tasolle tulee välttää, muulloin kuin keskusteltaessa Käsinuken kanssa.
- Eläin käsinukkea käytettäessä aikuisen tulee muistaa, että eläimen on pyrittävä liikkumaan kyseisen eläimen tavoin.
- Kieli on tärkeä väline käsinukkea hyödyntäessä. Käsinuken käyttäjän ääni antaa hahmolle yksilöllisen luonteen, eikä käyttäjän tarvitse yrittää muuttaa ääntään vaan on ennemminkin hyvä korostaa äänensävyllä eri käsinukkejen yksilöllistä luonnetta.
- Pienempien lasten kanssa käytettäessä käsinukkea on tärkeää puhua rauhallisella ja varmalla äänellä, kun taas isompien lasten kanssa voi dramatisoida enemmän.
- Työskentely voi olla suunniteltua tai improvisoitua.

Kuinka tutustua käsinukkeihin?

Lapset voivat alkuun tutustuttaa draamatyöskentelyyn ja käsinukkeihin lyhyissä leikeissä ja toimintahetkissä.

Nukeilla näyttölemistä voi harjoitella esimerkiksi peilin edessä, jolloin peilikuvaa katsellessa lapsi huomaa, kuinka liike ja ääni herättävät nukan eloon.

Käsinukkeihin voidaan yhdistää lastenkirjallisuutta ja käsinukke voidaan yhdistää esimerkiksi luettuun kirjaan.

Ideoita draamalliseen työskentelyyn:

Eläimet puhuttelevat lapsia ja vetoavat lasten tunteisiin. Käsinuken avulla voidaan välittää muun muassa perinteitä eteenpäin, kuten lauluja, loruja ja satuja.

Esittelykierrös käsinuken kanssa

Käsinukke kiertää tervehtimässä jokaisen lapsen, jolloin lapsi kertoo nimensä: "Hei, minun nimeni on KOIRA, mikä sinun nimesi on?"

Käsinukke lauluhetkellä

Voi olla mukana lauluhetkellä ja esitellä esimerkiksi lapsille uudet laulut. Kyseisen eläimen kaverit (toiset käsinuket) voivat tulla kertomaan omista lauluista tai loruista ja opettamaan niitä lapsille.

Lasten nimien tavutus

Käsinukke voi nostaa vuorotellen pussista yhden lapsen nimen, jota lähdetään tarkastelemaan, kenen nimi pussista nousi, jolloin lapsi näkee, miltä hänen nimensä näyttää kirjoitettuna. Kaikki lausuvat kyseisen lapsen nimen ja voivat taputtaa nimen tavuittain.

Käsinukke perhepäivähoitajan roolihahmona -työtapa

Tässä työtavassa käsitellään leikillisesti jokapäiväisiä kasvatuksellisia asioita käsinuken avulla. Esimerkiksi vaatenaulakon siisteyttä tai ruokailun sujumista voidaan tukea kuvitteellisen roolihahmon avulla. Naulakon siisteyttä roolihahmo voi käydä ihastelemassa tai kauhistelemassa sopivin väliajoin. Roolihahmo voi myös tulla opettelemaan ruokailutapoja, koska on kuullut ryhmän erittäin hyvistä ruokailutavoista. Soveltuu hyvin myös 1-3 -vuotiaiden kanssa käytettäväksi vuorovaikutuksen luomisessa.

Lähde mukailen: Ilmaisun ilo 2022

Käsinukke metsäretkillä

Lapset voivat kertoa käsinukelle esimerkiksi säännöistä, joita tulee huomioida metsäretkillä tai luonnossa liikkuesssa. Näin voidaan käydä läpi esimerkiksi jokamiehen oikeuksia.

Lähde mukailen: Ilmaisun ilo 2022

Satuhetki käsinuken kanssa

Tarvitset: käsinuken ja minkä tahansa pienille sopivan kuvakirjan.

Lyhyen lukutuokion aikana aikuinen ja käsinukke kysyvät lapsilta tarinaan liittyviä kysymyksiä. Lukuhetken päätteeksi käsinukke kertoo lapsille olevansa jo hieman väsynyt ja tahtoo päiväunille. Käsinukke hyvästelee jokaisen lapsen vuorollaan kutittamalla lapsia masusta, jonka jälkeen menee pesäänsä ja nukahtaa.

Aikuinen pyytää lapsia hiipimään varovasti pois käsinuken luota.

Lähde mukailen: Ilmaisun ilo 2022

Forum- ja asiantuntijan mantteli -työtapa

(Kasvatuksellisten asioiden tai tunnetaitojen käsittely)

Aikuinen ottaa työtavassa käyttöön kaksi käsinukkea tai pöytäteatterinukkea. Aikuinen miettii valmiiksi kasvatuksellisen tilanteen kuten esimerkiksi tavaran kädestä ottaminen tai leikistä pois sulkemisen

tai

tunnetaitoihin liittyvän tilanteen kuten surullisen oravan lohduttamisen.

Aluksi roolihenkilöt esitellään lapsille ja lapset saavat seurata aikuisen esittämän ongelmatilanteen, jota ei siinä kohtaan ratkaista. Tämän jälkeen heikommassa asemassa oleva nukkehahmo pyytää lapsilta apua, jolloin asiantuntijan mantteli siirtyy lapsille.

Aikuinen kysyy ehdotuksia siitä, miten roolihahmo voisi yrittää toimia tilanteessa, jotta tilanne ratkeaisi. Tai miten tulisi toimia, jos toinen ei ota mukaan leikkiin.

Keskustelun jälkeen aikuinen esittää kohtausten uudestaan lasten ehdottamalla tavalla roolihahmon toimia tilanteessa. Kohtauksia toistetaan niin monta kertaa, kuin ehdotuksia tulee. Lopuksi mietitään yhdessä, mitkä ehdotuksista voisivat lasten mielestä toimia. Isommat lapset voivat myös sanallisten ehdotusten sijaan halutessaan ottaa käsinuken ja tehdä ehdotuksen tilanteen ratkaisemiseksi toimien.

Vinkki: Voit hyödyntää tässä työtavassa Pedapuun kuvakortteja ja niiden esimerkkejä.

Lähde mukailten: Ilmaisun ilo 2022

Äänimaisema -työtapa

Tehdään yhdessä tarinaan liittyviä ääniä joko omalla äänellä, kehonsoittimilla tai oikeilla soittimilla. Miltä kuulostaa oran kiipeäminen puuhun? Mietitään ja kokeillaan yhdessä, miltä eri asiat voisivat kuulostaa, esimerkiksi askeleen, linnunlaulu tai veden solina.

Voitte jakaa jokaiselle äänet tai tehdä ääntä yhdessä. Äänimaisema voidaan nauhoittaa ja kuunnella.

Vinkki: Työskentelyä voi jatkaa äänien kuvittamisella ja tehdä esimerkiksi videon, jossa yhdistyy kuvitus ja äänimaisema

Lähde mukailten: Ilmaisun ilo 2022

Laulujen, lorujen ja satujen dramatisointi

Kettu käsinukke esimerkiksi: minä näin kun kettu häntää heilutti...

Tabletti

Moka Mera emotions sovellus (tunnetaidot)

Sovelluksen tarkoituksena on opettaa lapsille tunteiden tunnistamista, hallintaa ja ilmaisua. Sen avulla lapsi harjoittelee tunnistamaan erilaisia tunteita sekä tutkimaan niiden vaihtelua leikinomaisesti tablettiin tai puhelimeen ladattavan sovelluksen avulla.

Nimetkää tunne ja keskustelkaa siitä.

Laulutaulu (Youtube)

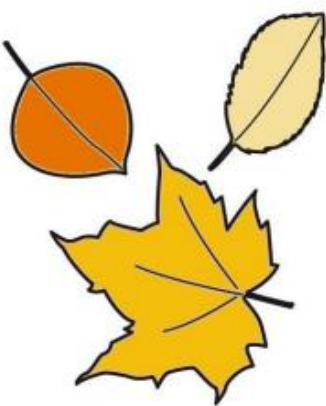

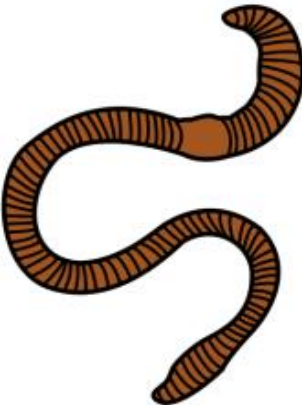
  Mittä tuntuu nallesta	 Kuukausilaulu	 Sade	 Kuralätäkössä
  Pienen pieni sade	 Popsi popsi porkkanaa	 Siili Severi	 Kaksi pientä peikkolasta
  Rakennetaan sampo	 Askartelulaulu	 Lähdetään yhdessä	 Viisi vauhtiveikka

Nuotti: Sade, Pienen pieni sade ja Siili Severi -laulut (Siinan taikaradio -kirja, 2012)

Kuvat: Papunet

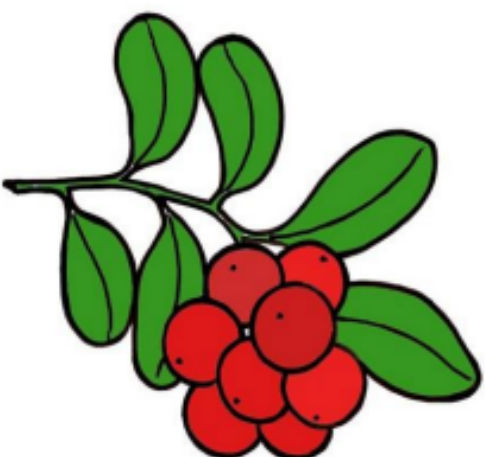
Liitteet:

Liite 1: Laulutaulu

			
<p>Sateessa istun sateenvarjon alla, kuuntelen ropinaa kaikkialla. Pieni sade pirisee, sirisee ja lirisee. Sateessa istun sateenvarjon alla, kuuntelen ropinaa kaikkialla. Suuri sade porisee, sorisee ja lorisee.</p>	<p>Lehdet lentää, lehdet lentää -nyt syksy jo on! Sataa vettä, sataa vettä -nyt syksy jo on! Sienet kasvaa, sienet kasvaa -nyt syksy jo on</p>	<p>Kaksi pientä peikkolasta, (kaksi sormea pystyyn) Istui kärpässienen alla. (kädet pään päälle hatuksi) Sataa rop, rop, rop Sataa rop, rop, rop (tehään sormilla pisaroita) Sataa aivan kaatamalla! (paukutelten käsiä reisiin)</p>	<p>Ai ai ai kastutaan, siliäiti juoksee. Lapsiaan sukkelaan, vie kuusen luokse. Ai ai ai kastutaan, Kastemato kaivaa. Mullassaan toivoo vaan, sataisipa aina.</p>

Pompin, pompin kuralätäkössä.
Kurahousut, kumisaappaat,
sadehattu päässä x2
Keitän kuravelliä, sakeata vellii x2
Paistan, paistan hiekkakakun
makean.
Hiekkakakun päälle kaadan
kuravellin sakean x2
Nam, nam makean kuravellin
sakean x2

Lähdetään me metsään, metsään,
metsään.
Lähdetään me metsään, retkelle.
Puolukoita poimin, poimin, poimin.
Puolukoita poimin äidille.
Sataa paljon vettä, vettä, vettä.
Hauskaa on.
Hip hei kaikki vaan

Sateenvarjon alla
(youtube)

Sateenvarjon alla
(Nuotit)

Liite 3. Sadutus -pohja

Lapsen nimi _____

Kirjaaja _____

Päivämäärä _____

Liite 4: Kirja vinkkejä syksyyn

Kirja vinkkejä syksyyn (Vanamo –kirjasto)

Kettu ja hiljaisuus 	Syksyn salaisuus 	Muumi ja kultainen lehti 	Syysretki Nipsun kanssa
Myyrän paras lahja 	Myyrän syysleikit 	Lehtirosvo 	Nalle puh. Luonnon värejä
Pikku hiiren puolukka matka 	Siilin sadepäivä 	Olli oravan syyspuhat 	Valkea nalle ja syysmyrsky

Vinkki: Valtakunnallista satupäivää vietetään 18.10.

Tunnekorttien ideapankki

- Aikuinen valitsee muutaman tunnekortin, jotka hän esittelee ensin lapsille ja levittää ne sitten lattialle. Aikuinen pyytää lapsia asettamaan varpaansa tunteelle, jota tuntee juuri nyt tai esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

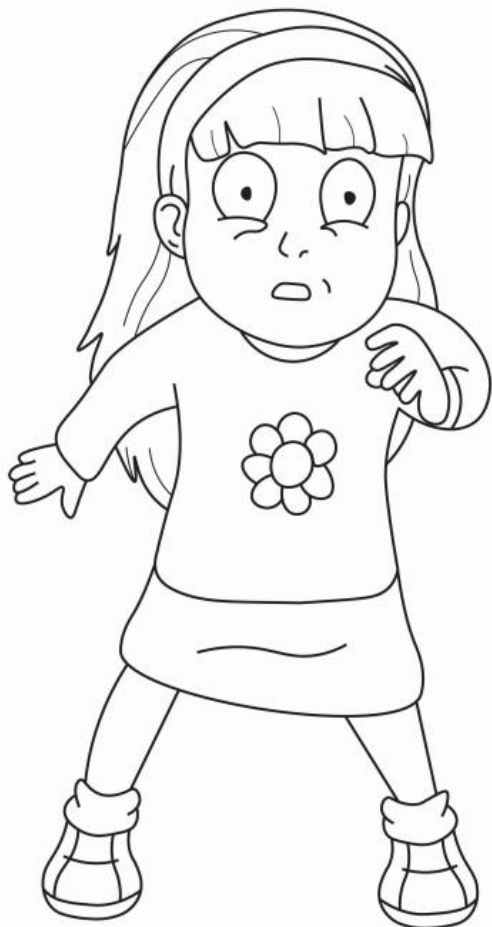
Miltä sinusta tuntuu,

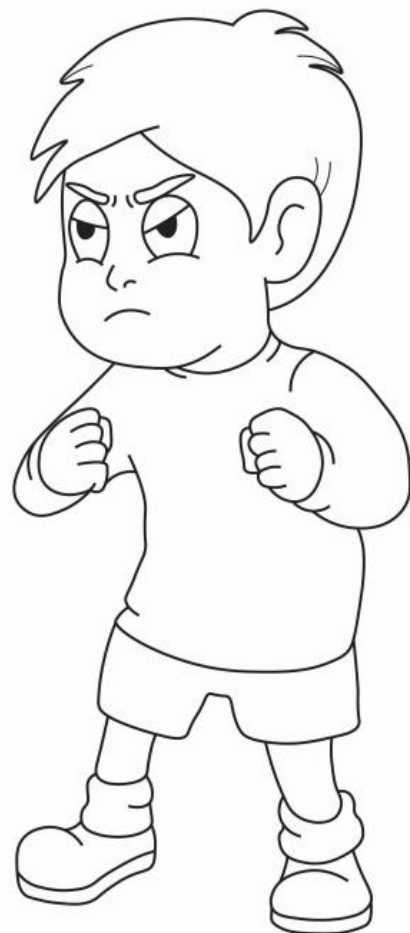
- kun lempilelusi on kateissa?
- kun kaveri pyytää leikkiin mukaan?
- jos et pääse leikkiin mukaan?
- jos eksyt äidistä kaupungilla tai isossa kaupassa?

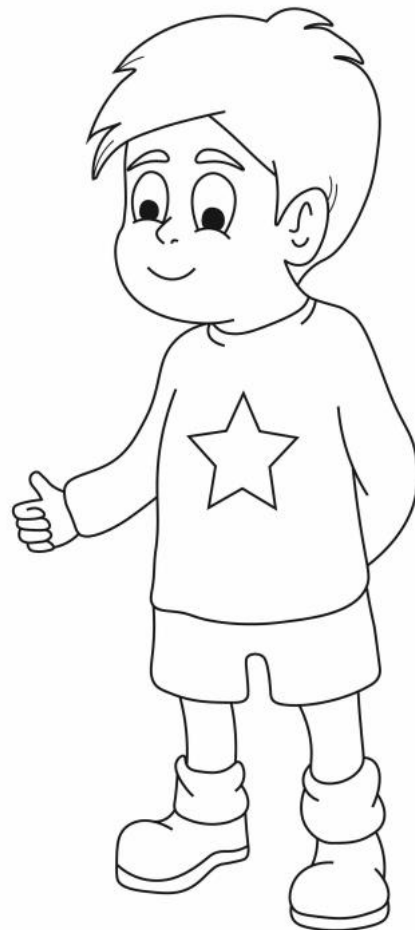
Samaan kysymykseen voi olla monta erilaista vastausta!

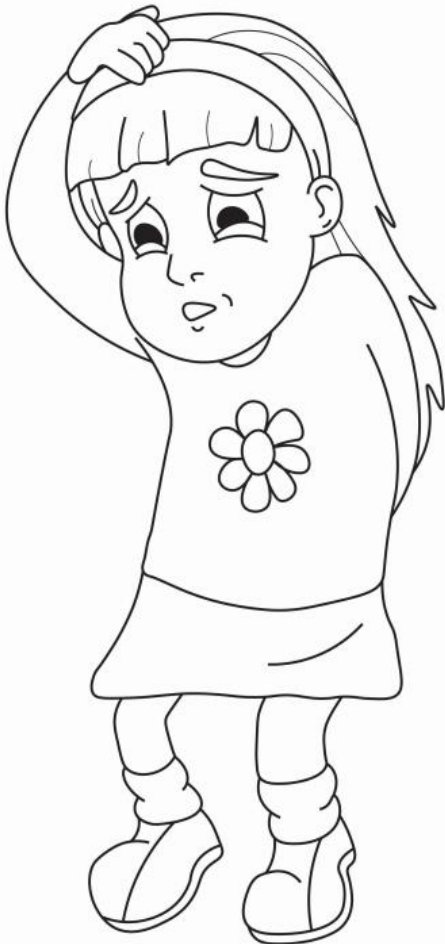
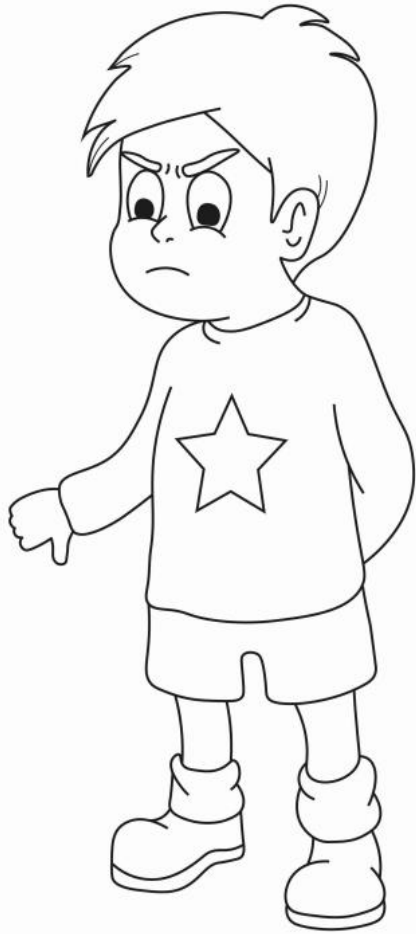
- Kaksi lasta nostaa pinosta tunnekortin näyttämättä sitä muille ja näyttelevät sen kuvaamaa tunnetta toisille. Toiset lapset arvaavat, mikä tunne voisi olla ja millaisessa tilanteessa kyseinen tunne viriää.
- Tunnehippa: valitaan tunnekorttien joukosta kaksi erilaista tunnetta, esimerkiksi ilo ja suru, ja mietitään, milloin kyseistä tunnetta voi tuntea ja miten sen vallassa liikutaan. Valitaan kummallekin tunteelle oma erilainen huivinsa, esimerkiksi ilon tunteelle keltainen huivi ja surun tunteelle musta. Yksi lapsista on ensin ilon hippa, joka ottaa leikkijöitä kiinni ja tartuttaa heihin keltaisella huivilla ilon tunteen ja vastaavasti toinen lapsi tartuttaa mustalla huivilla surun tunnetta.
- Tunnistetaan ja nimetään sadun, tarinan tai lastenrunon henkilöiden tunteita korttien avulla.
- Luetaan jotakin tarinaa käännekohtaan asti. Pyydetään lapsia tunnistamaan korttien avulla päähenkilön tunne tilanteessa. Leikitään tai kerrotaan tarinalle loppuratkaisu.
- Sadutetaan lasta niin, että hän voi valita korteista tunteen tai useampia tunteita omaan tarinaansa.
- Käytetään tunnekortteja ristiriitatilanteissa niin, että lapsi valitsee tunteen, jota itse kokee ja tunteen, jota toinen tilanteessa koki. Pikkuhiljaa lasta voi opettaa tiedostamaan, mitä tunteita oma toiminta toisessa osapuolella herättää.

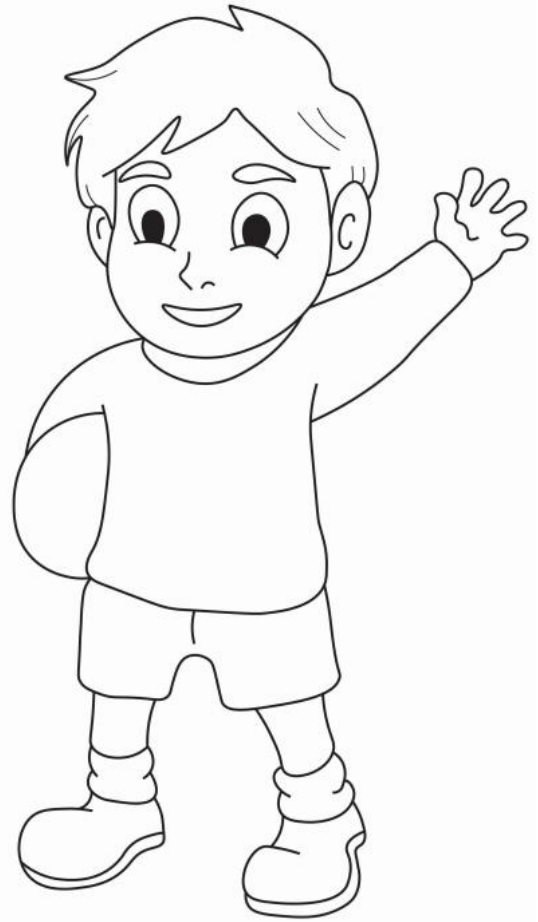
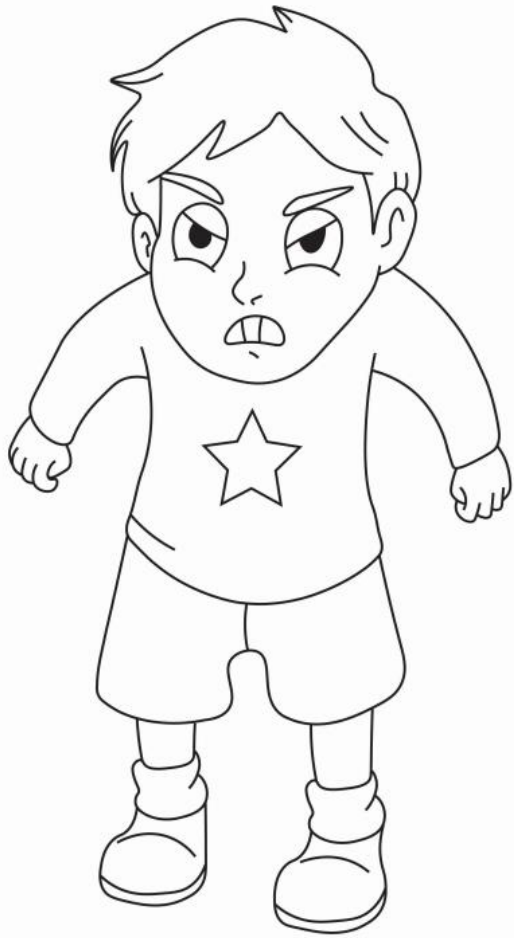
Liite 6. Tunnekortit, Mieli ry

Liite 7: Riimejä ja loruja

On meillä kissa Porissa

Vaan ei istu... *korissa*

Koirankopissa on iso kupu

Ja kopissa asuu valkoinen... *pupu*

On kamarin seinällä taulu

Ja radioista kuuluu kaunis... *laulu*

Täytyy pestä koko sakki

Ja varsinkin päästä... *lakki*

Äitiä minä hellin

Kun äiti keitti... *vellin*

Nurkan alle juoksee pakoon rotta

olisiko se edes... *totta*

Jos hiivit meille oikein salaa

saat maistaa paistettua... *kalaa*

Rannalla on vettä

ja kukassa on ... *mettä*

Puurosta puuttuu suola

ja vuoressa on iso... *luola*

Voi kyllä oletkin jöröjukka

ja jalassakin reikäinen... *sukka*

Pihalla röhkii pieni possu

juostessa minulta putosi... *tossu*

Pihalla on komea puu

ja koiralla pikkuinen... *luu*

Syysilta on musta kuin hiili

on meidän pihassa pikkuinen... *siili*

Lintu istuu tuossa puussa

mato mehevä on sillä... *suussa*

Navetassa asuu iso karja
mutta korissa on mustikka... *marja*

Jo harmaantuu seinä ladon
ja lintu se nappaa maasta... *madon*

Haassa juoksee lammas
pikkupupulla on suussa yksi... *hammas*

Älä ole kuuro
vaan tule jo syömään se... *puuro*

Kukas se sieltä kurkki
Pupu jolla on pehmoinen... *turkki*

Kävelin kerran metsässä mukana koppa
aikomus marjoista keittää... *soppa*

Karhulla on näet suuri suu
Isompi kuin jättiläis... *puu*

Karhu sanoo: ihmisiä pelkään
mielelläni en ota heitä... *selkään*

Jos se alkaa murista
voivat ampiaisetkin... *surista*

Talvella karhu nukkuu unta
ja sen päällä on sata kiloa... *lunta*

Karhu riemuissansa hyppii
Ja kukkia metsässä... *nyppii*

Karhu menee ongelle vapa tassussa
nälkä kun kurnii... *massussa*

Mutta herkuista hunaja on paras
sitä kähveltää karhu... *varas*

Yksi leijonan ystävästä on ujo leijona,
Joka tahtoisi leikkiin mukaan, mutta ei uskalla.
Käynpä sen hakemassa tähän leikkiin mukaan,
Ettei se mieti: Minusta ei varmaan tykkää kukaan.

(Kirjasta Tule mukaan, sanoi leijona)

Kun leijona oli ihan pieni
leijona vauva vasta,
sen äiti sanoi:” Toivoin niin juuri
tuollaista lasta”.

(Kirjasta Tule mukaan, sanoi leijona)

Ilves eleli Hämeessä
eikä suinkaan rämeessä
vaan männyn oksalla vilahti hännäntöpö,
pilkkuturkki ja tupsukorvasöpö.
“Olen kaunis. Ihailkaa ihmeessä!”

(Kirjasta Älytön äyriäinen)

“Voi”, huudahti Kerimäen kirkon rotta.
“Olen aivan ravinnotta!
Kauniita sanoja, virsilauluja,
Kyllä piisaa ja kuvatauluja.
Vaan juusto puuttuu, se on totta”

(Kirjasta Älytön äyriäinen)

Oravaisissa kaksi oravaa
Kiipesi ylös haravaa.
Tähystivät yli aidan
nähdäksensä maailman laidan.
Arvelivat: “Keravaa!”

(Kirjasta Älytön äyriäinen)

Sammatissa litisi lammikko,
jossa kurnutti sammakko.
Peipon liverrykselle hienolle,
sirkan siritykselle vienolle
se oli aivan ummikko.

(Kirjasta Älytön äyriäinen)

S niin kuin siili

Kuka urkkii, kuka arka
pikikuono parka
Pensaikossa kurkkii?
Sanoisiko joku siilille:
Tervetuloa iltaviilille!
(Kirjasta Tiitiäisen metsä)

Farkut kiukutteli, että
kamalaa kun sataa vettä.
Nyt ei päästä pihalle.
Fleece huusi eteisestä:
Tätä harmia ei kestä,
Sataa suoraan hihalle!
Joillekin nyt riemu koittaa!
Ilolaulujahan soittaa
kaikki sadepisarat!
Saappailla on mukavaa
ja kurahousut rallattaa:
Lätäköt on ihanat!
(Kirjasta Kiitos, sanoi leijona)

Jokainen on kaunis
ihan itsenään,
sai tosi sievät silmät
ja nätin nenänpään.
Jokainen saa näyttää
ihan itseltään.
Peilikuva kertoo:
Voi miten kivan nään!
(Kirjasta Kiitos, sanoi leijona)

Kun sinä sukat kaappaat,
niin minä etsin saappaat.
On piha täynnä lätäköitä.
Kummallekin riittää töitä!
Vesi roiskuu mukavasti
varmaan melkein polviin asti.
(Kirjasta Kiitos, sanoi leijona)

Jalat kuiskii toisilleen:
Mars, mars, mennään eteiseen!
(Kirjasta Kiitos, sanoi leijona)

Nyt mennään eikä meinata!
Pian lätäköt voi kuivua.
(Kirjasta Kiitos, sanoi leijona)

Kylläpä sinä osaat!
Olet todella taitava!
Tätä *piirustusta / esitystä / leikkiä / rakennelmaa*
voivat kaikki ihaila!
(Kirjasta Kiitos, sanoi leijona)

Etana sadetta ennustaa,
sateen edellä kaloja saa.
Silloin kun sataa,
kastuu maa.
Sika saa nuhan ja aivastaa!

Leijona se venytteli
aamulla aikaisin.
Se lelulaatikossa eli,
yökaudet vihelteli
ja leikki tietenkin.
Leijona se haukotteli
aamulla aikaisin.
Sen mielileikki oli peli,
se sillä huvitteli
ja voitti tietenkin.
Leijona se lauleskeli
aamulla aikaisin.
Sen pieni pehmokissaveli
Sen kanssa rupatteli
ja lauloi tietenkin.
Leijona se lueskeli
aamulla aikaisin.
Se satumaailmassa eli
ja kaiken kuvitteli
todeksi tietenkin.
(Kirjasta Kiitos, sanoi leijona)

Nopeutettu lyhytfilmi

Näitkös västäräkkiä
Kun ihan yhtäkkiä
Ei ollut västäräkkiä.
Entäs talitinttiä?
Vain kuultiin pari kvinttiä,
Eikä ollut enää tinttiä.

Ja sitten vips ja näpäys
Ja nips ja silmänräpäys
Kuin lyhytlyhyt kasku:
On poissa kivitasku,

On tyhjää pääskyn pesä,
Ja uunilinnun uuni
On kylmennyt kun mennyt
On kesä
(Kirjasta Tiitiäisen metsä)

Pienen pieni kärpässieni
ihan onneton nyt on:
Vettä sataa kaatamalla,
kylmää, märkää kaikkialla.
Kastuu hieno punalakki,
märkiä jo saappaat, takki.
Aurinko kun pilkistää,
iloinen on sieni tää!

Kaiken aikaa

Juuri kun oli syömässä
ja kello viittä lyömässä,
joku toinen oli jo nukkumassa
ja kolmas oksalla kukkumassa
ja neljäs sieniä keräämässä
ja viides äkkiä heräämässä
kun kello oli viittä lyömässä
ja minä olin juuri syömässä
ja joku oli vielä nukkumassa
ja joku oksalla kukkumassa.....
ja kaiken aikaa kello löi aikaa
kaiken aikaa
oli neljäs sieniä keräämässä
kun viides oli unesta heräämässä.

(Kirjasta tiitiäisen metsä)

Sikin sokin sukkaset,
lakki sekä rukkaset.
Takkini on nurinpäin,
kuka kaiken sotki näin?

Kolme nuorta sikaa
pukee pikapikaa.
Silkkiliivit ylle,
ja lähtee kävelyille.
Kun kaikki ovat taivasalla,
alkaa sataa kaatamalla.
On heidän kotiin palattava,
toisiansa halattava.

Litsis, lotsis, litsis, lotsis
jalat astuvat.
Kosteassa sadesäässä,
kengät kastuvat.
Paljain jaloin,
Eläköön!
Minä hyppään lätäkköön!

Syysolkikärpänen

Syksyäni vietän olkihatun alla.
Aika usein myrskyää ja sataa kaatamalla.
Siivet saattaa kastua,
voi lätäköihin astua.
Kun näet kuraa,
huuda silloin: hurraa!
Olkipukki ovella odottaa jo joulua.
Mutta kärpäsetpä aina syksyisin käyvät kuntokoulua
(Kirjasta Papupiilokas)

Tunteellinen siili

Oi, sano siili,
olen tunteellinen siili,
olen hyvä, kiltti, hellä.
Ja kelläpä kellä
on vastaansanomista?

Se vain on surullista,
että piikkikuoren alla
siilin hellyys piili.

Oi, sano siili,
olen surullinen siili,
niin yksinäinen jotta!

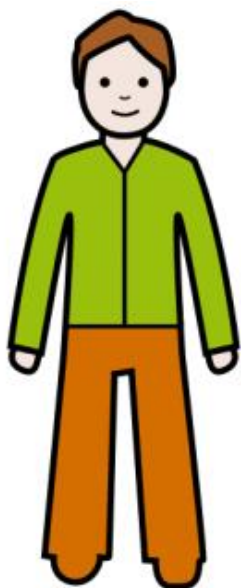
Ja se on aivan totta:
Se yksinänsä eli
ja piikein piikitteli,
ja piikkikuoren alla
sitten itkeskeli.

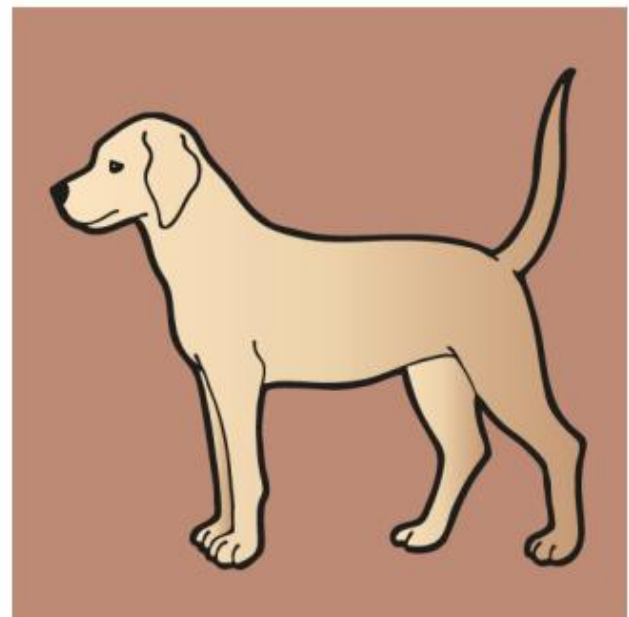
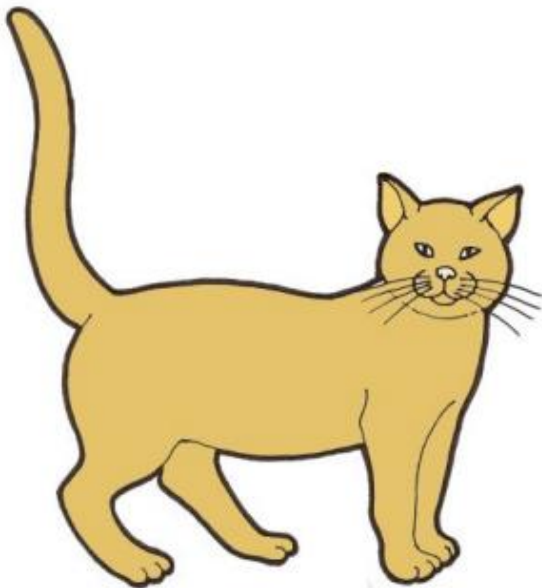
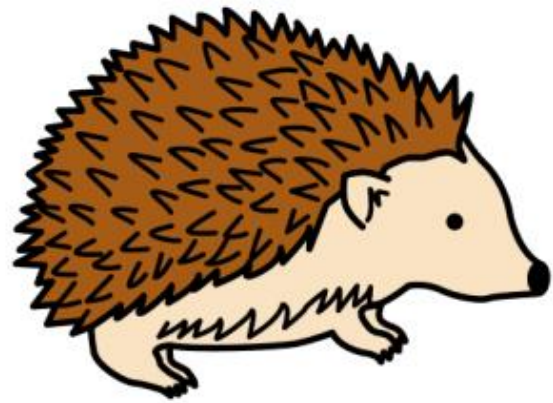
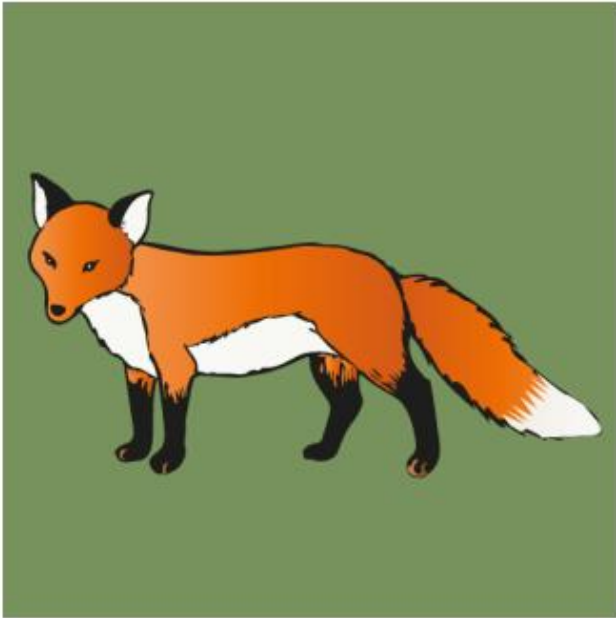
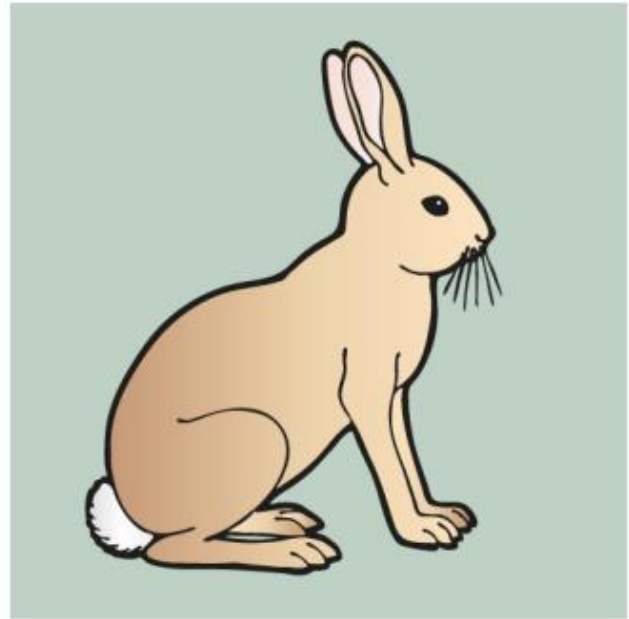
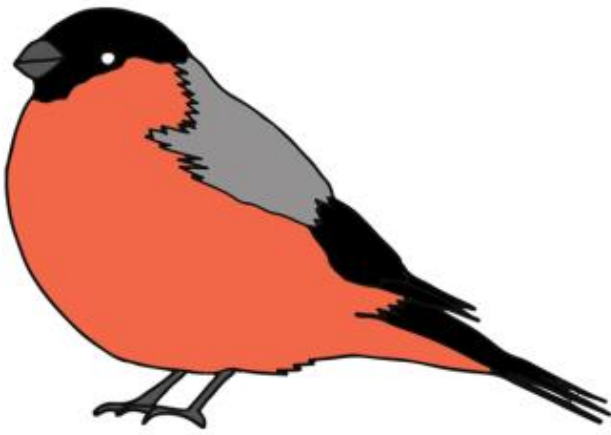
Kurre loikkaa,
puusta puuhun.
Jalka kurahousun suuhun.
Ensin toinen,
sitten toinen.
Roiskuessa rapakoiden!

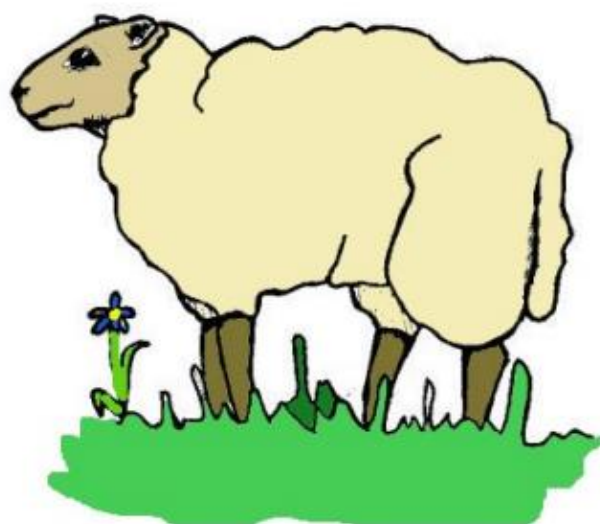
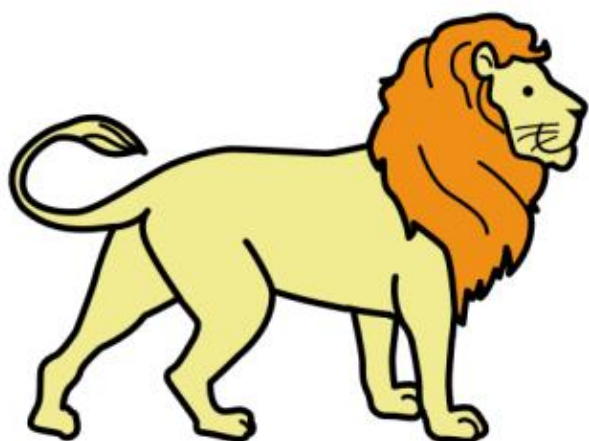
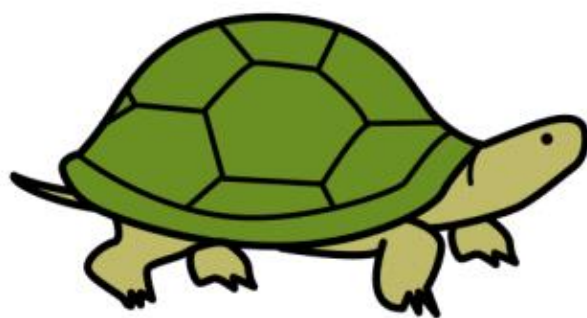
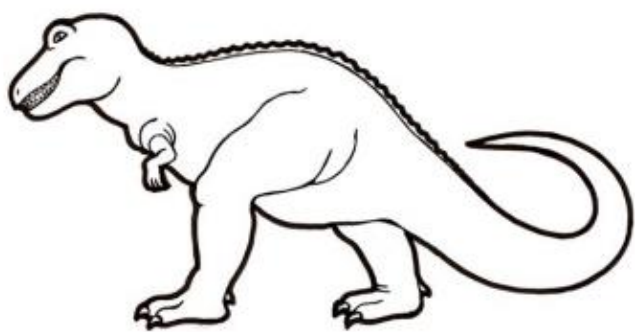
Kaalivaaksiainen

Vaaksan verran koiliseen
kaalimaani pienen teen.
Uurastan ja itken,
siis kastelen ja kitken.
Kerälle ne keräilen
heti kun vain heräilen.
Kaikki kaalit vieritän
yli sillan kiikkerän.
Vaaksan verran vielä jaksan,
toripaikan maksan.
Saako nyt jo mainostaa?
"Kaalit kaalin kaunistaa!"
(Kirjasta Papupiilokas)

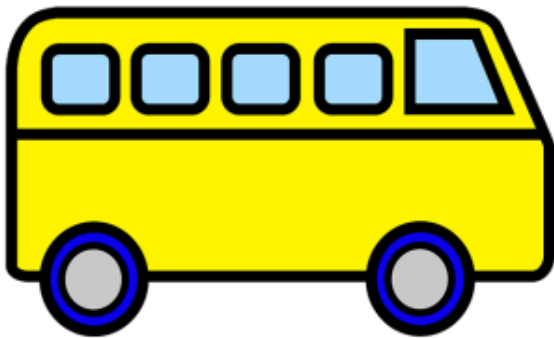
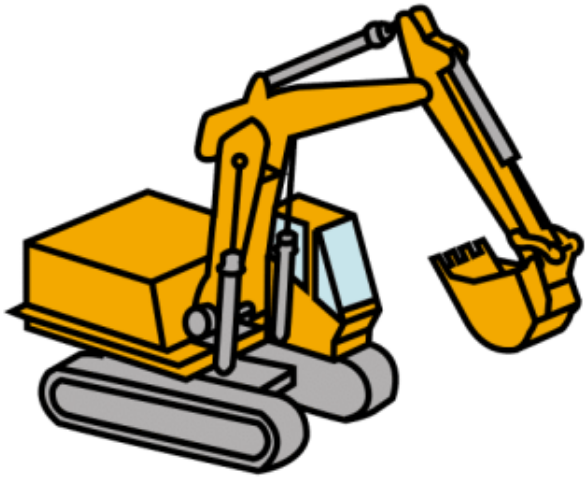
Liite 8: Kuvasadutus kuvat

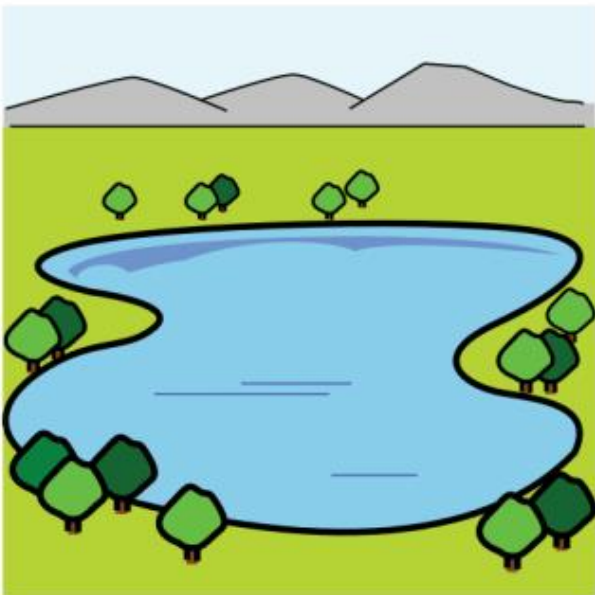
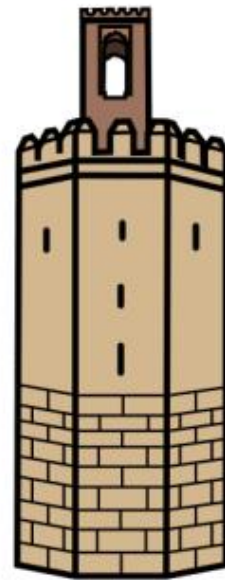

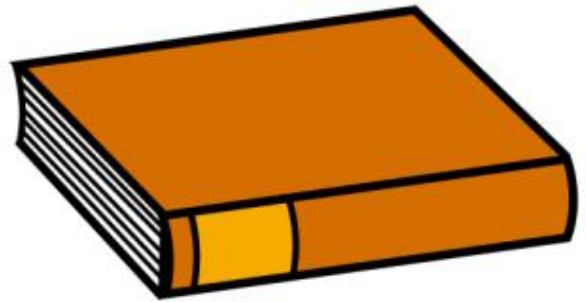
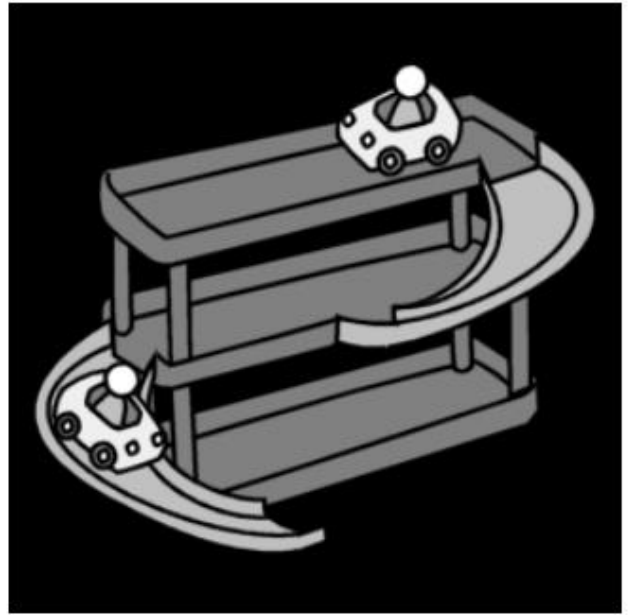

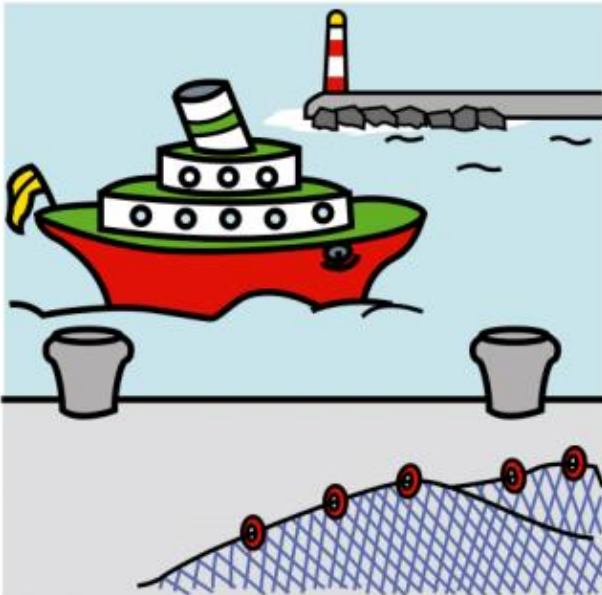
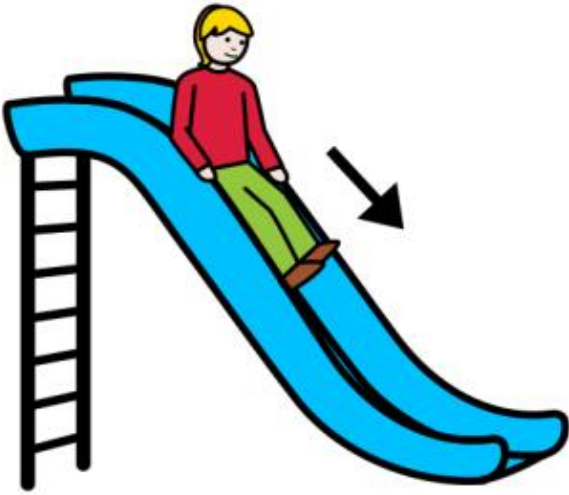

Lähteet:

Painetut:

Bell, N. & Peltola, A.(toim.) 2010. Kas metsämökin ikkuna. Laululeikkejä lapsille. Helsinki: Tammi

Hirvonen, S. & Unenge, P. 2017. Siinan taikaradio. Helsinki: Tammi

Kanto, A. 2014. Älytön äyriäinen ja muita eläinriimejä. Bookwell Oy: Porvoo

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus

Koivisto, S., Oppman-Koschin, P., Vehviläinen, P., Vierikko, L. & Helenius, L. 2015. Eläköön leikki! Leikkikenttien vanhoja laululeikkejä. Perinneleikit

Koivula, K. 2003. Hetki leikille. Lasten ohjaajan virikekirja.

Kunnas, K. 2020. Tiitiäisen metsä. WSOY: Helsinki

Perkiö, P. & Pelliccioni, S. 2014. Kiitos, sanoi leijona. Loruja lasten arkeaan. Lastenkeskus: Helsinki

Perkiö, P. & Pelliccioni, S. 2019. Tule mukaan, sanoi leijona. Loruja lasten arkeen. Lastenkeskus: Helsinki

Papupiilokas. Ötökkä riimejä. Nuotio

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Yliopistopaino Oy: Helsinki

Toivanen, T. "Mennäänkö me taas sinne ruumaan?". Draaman riemua. Teoksessa Ruokonen, I. (toim.) 2022. 2.painos. Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8 –vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen. PS-kustannus: Jyväskylä

Toren, B. 2000. Käsi nuken sydämellä. Käsinnukke pedagogisena välineenä. Tammi: Helsinki

Sähköiset:

Leikkipäivä [SATA LEIKKIÄ - Leikkipäivä \(leikkipaiva.fi\)](https://www.leikkipaiva.fi)

Mieli ry [Tunnekortit varhaiskasvatukseen - MIELI ry](https://www.mieli.fi)

Sadutus digitaaliseen muotoon [Sadutus digitaaliseen muotoon \(peda.net\)](https://www.peda.net)

Sadutus kuvakorteilla [Sadutusta kuvakorteilla | Lapsinäkökulma \(wordpress.com\)](https://www.wordpress.com)

Kuvilla [KUVILLA \(google.com\)](https://www.google.com)

Perhepäivähoidon ulkopedagogiikan materiaalipaketti. 2020. Turku [Perhepäivän ulkoleikkikortit tekstiversiona \(turku.fi\)](https://www.turku.fi)

Varhaista-aikaa [Varhaista Aikaa - Varhaiskasvatuksen Aikaa: Ilmaisun monet muodot - Eri ilmaisujen yhdistäminen \(varhaista-aikaa.blogspot.com\)](https://www.blogspot.com)

[Soittorasiasia \(peda.net\)](https://www.peda.net)

[Lauluja ja loruja \(peda.net\)](https://www.peda.net)

[Ilmaisun monet muodot \(peda.net\)](https://www.peda.net)

Kuvat: Papunet kuvatyökalu <https://papunet.net/materiaalia/kuvat%C3%B6kalu>